

DE ILLUSIE VAN
DE JURIDISCHE WAARHEID

Essay over (ge)recht, media
en de burger

Hugo LAMON

intersentia

Antwerpen – Cambridge

De illusie van de juridische waarheid. Essay over (ge)recht, media
en de burger
Hugo Lamon

© 2016 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

Omslagillustratie: Honoré Daumier (1808-1879) - *Les gens de justice* - Zeno.org

ISBN 978-94-000-0590-7
D/2016/7849/50
NUR 820

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

*“La vérité, c’est qu’il ne dépend de nous que pour une part
infime, qu’il est en toute hypothèse infiniment fragile
et toujours voué à l’éphémère”*
(Luc Ferry)

VOORWOORD

In de aanloop naar de parlementsverkiezingen van 2014 werd er op een zaterdagochtend in het Klara-radioprogramma van Werner Trio aandacht besteed aan de rol van de rechtsstaat. Ik was een van de gasten en het werd een bevolgen debat tussen twee advocaten met sterk uiteenlopende opinies (mijn confrater Jan Fermon was mijn opponent). De sfeer was gemoedelijk, omdat de deelnemers overtuigd waren dat het gesprek niet echt een grote maatschappelijke impact zou hebben. Wie luistert er nu op zaterdagochtend naar een cultuurzender waar twee advocaten een uur lang niet worden onderbroken?

Ik was voorheen al enkele keren in de media opgedoken en dacht dat ik dit wel wat kon inschatten. Dat bleek niet het geval te zijn. Onmiddellijk na de uitzending ontving ik al enkele sms-berichtjes en wat later zouden mails volgen, ook en vooral van mensen van wie ik dat nooit had verwacht. Wat ik vertelde was ook niet onderdeel van een of andere mediastrategie. Op nieuwsarme dagen krijgt elke flinter nieuws overmatig veel belangstelling, maar de wereld leverde die dag veel hard nieuws aan en overigens was wat ik vertelde zelfs geen nieuwsflinter. Wat daarbij ook opviel was dat voornamelijk de professionelen van het recht reageerden.

Mijn stelling klonk kinderlijk eenvoudig: er zijn verschillende soorten waarheid. De rechtzoekende heeft zijn waarheid, met zijn versie van de feiten en zijn aanvoelen over hoe daarop juridische regels toegepast moeten worden. De rechter zal de juridische waarheid vastleggen in een vonnis, waarbij hij enkel in de juridisch relevante feiten geïnteresseerd is en daar dan de juiste wet op loslaat. Daartussen zitten de media en zij bepalen op die manier hoe de burgers over justitie denken, want velen kennen justitie maar ‘van horen vertellen’. De gewone burger heeft meestal

weinig met justitie te maken. De media zorgt via de berichtgeving ook voor een eigen waarheid, die nogal eens durft te verschillen van deze van de rechter of die van de betrokken partijen.

Het leek me niet onmiddellijk een vernieuwende ‘quote’, maar de uitzending bleef me toch nog enige tijd achtervolgen. Er sluimerde toen bij mij de vage gedachte om die stelling wat verder uit te werken. Andere prioriteiten maakten dat het nooit concreter werd, tot ik er toevallig over sprak met mijn uitgever Pascale Van Houtte. Na het boekje *Respectvol procederen* wilde ze een nieuwe publicatie en ik beloofde haar daar werk van te maken.

Uiteindelijk vond ik tijdens een kerstvakantie de tijd om de reeds lang opborrelende gedachten uit te schrijven. Er werd van mij een wat polemische invalshoek verwacht, zodat het soms eerder een pamflet geworden is, waarin ik ook schrijf over rechtsdomeinen die mijlenver liggen van mijn rechtspraktijk (die zich hoofdzakelijk beperkt tot de materies die opgenomen zijn in het Wetboek van Economisch Recht en deontologie en tuchtrecht). Dat is natuurlijk niet zonder risico, want geoefende juridische ogen zullen hier en daar de wenkbrauwen fronsen voor zoveel vulgariserende ongenueanceerdheid. Ik kan hen echter meteen geruststellen (of hun vooroordelen bevestigen): dat is mijn bedoeling. Er blijft ook de stille hoop dat daardoor misschien ook minder juridisch geschoolden het nog kunnen begrijpen.

In het eerste hoofdstuk wordt gereflecteerd over de vraag welke feiten juridisch van belang zijn en hoe feiten worden gekneed om ze juridisch bruikbaar te maken. In hoofdstuk 2 wordt gekeken naar de magistraten en hoe zij feiten bekijken. In hoofdstuk 3 wordt nagedacht over de rol van de media over juridische gebeurtenissen en hoe ze procedures (al dan niet bewust) soms kunnen beïnvloeden. Hoofdstuk 4 handelt over de advocaten en hun rol in de juridische afhandeling van feiten. In hoofdstuk 5 wordt aan de burger (de vroegere ‘rechtsonderhorige’) een spiegel voorgehouden. In het hoofdstuk 6 worden enkele conclusies getrokken.

Ik dank uiteraard uitgeverij Intersentia en meer in het bijzonder uitgever Pascale Van Houtte, die op efficiënte maar nooit als opdringerig aangevoelde hardnekkigheid mij aan mijn belofte bleef herinneren.

Ook woorden van dank aan enkele goede vrienden, die bereid waren op zeer korte termijn delen van het manuscript na te lezen en mij hun commentaren te bezorgen. Ze lieten hun licht schijnen toen het voor mij even duister werd. Ik dank ook mijn medewerkster Halima Manti, die zoals steeds mijn trouwe rechterhand was in de praktische beslommingen die bij de redactie van een publicatie komen kijken.

Alles werd snel geschreven en steeds in de schaarse vrije tijd waarover een advocaat beschikt. Mijn echtgenote Béatrice liet me begripvol begaan toen ik eens te meer op nachtelijke uren weggroop achter de laptop en ik ben haar daar zeer erkentelijk voor. Dat zal ik nu op een andere manier moeten goedmaken, maar niet na eerst u, waarde lezer, op te roepen om u vooral niet te beperken tot het lezen van de volgende pagina's. Moge het u ook inspireren tot (re)actie.

Hugo LAMON
Hasselt, 2 februari 2016

OVER DE AUTEUR

Hugo LAMON (°1962) is advocaat in Hasselt (LAMON LAW) en sinds 2007 plaatsvervangend rechter bij de rechtbank van koop-handel Antwerpen, afdeling Hasselt. Hij was daarnaast ook een aantal jaren praktijkassistent aan het Limburgs Universitair Centrum (nu Universiteit Hasselt) (1992-2000).

Gedurende meer dan tien jaar was hij bestuurder van de Vereniging en later de Orde van Vlaamse Balies (1998-2008), onder meer op het ogenblik dat daar het eerste reglement “advocaat en media” werd goedgekeurd. Hij was ook de eerste woordvoerder van de Orde (2002-2005).

In het mandaat 2008-2012 was hij lid van de Hoge Raad voor de Justitie en volgde er van nabij de besprekingen die hebben geleid tot de (deontologische) *Gids voor Magistraten*.

Hij onderwees gedurende vijf jaar (2008-2013) de vakken mediarecht en journalistieke deontologie aan studenten journalistiek in de Xios-Hogeschool (nu PXL Hogeschool).

Tussen 2002 en 2010 was hij secretaris van de vzw Televisie Limburg, die de regionale televisiezender “TVL” beheert.

Hij publiceert o.m. over economisch recht en deontologie. Er verschijnen ook geregeld opiniestukken over de juridische actualiteit van zijn hand.

Hij schrijft columns in *de Juristenkrant* en in *Today's Lawyer* (een tijdschrift waarvan hij de medeoprichter is).

VAN DEZELFDE AUTEUR

H. LAMON, *Een advocaat in de spiegel. Beschouwingen over balie en advocatuur*, Brugge, die Keure, 2004, xi + 193 p.

H. LAMON, *De kwaaië tante justitie. Over recht en rechters voor de burger*, Brugge, die Keure, 2008, 150 p.

- H. LAMON (en J. COLAES), *Respectvol procederen. Een pleidooi voor positieve en holistische justitie*, Antwerpen, Intersentia, 2013, xiv + 108 (met een “ten geleide” van de minister van Justitie).
- H. LAMON (en B. PONET), *Togapraat. Columns van een magistraat en een advocaat*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2013, 179 p.
- H. LAMON (m.m.v. V. VELDEMAN), *Wegwijzer Economisch Recht*, Herentals, KnopsPublishing, 2014, v + 573 p.

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	vii
<i>Over de auteur</i>	xi

Hoofdstuk 1. De ene waarheid is de andere niet (en waarom advocaten en rechters geen journalisten zijn) 1

1.1. Inleiding: paradoxen in de juristerij	1
1.1.1. De eerste paradox: grotere kennis van het recht leidt tot minder rechtvaardigheid	5
1.1.2. De tweede paradox: hyperspecialisatie kan tot vereenvoudiging leiden	6
1.1.3. De derde paradox: een meer rechtvaardige benadering leidt tot minder recht	7
1.1.4. De vierde paradox (die er geen is): grotere regeldrift leidt niet tot allesoverheersende juridisering	10
1.2. De juridisch relevante feiten	13
1.2.1. Eerste voorbeeld: een dood lichaam en soms een moord	14
1.2.2. Tweede voorbeeld: al dan niet een fietshelm: <i>that's the question</i>	21
1.2.3. Derde voorbeeld: geboren worden is geen schadelijk feit	22
1.3. De betwiste feiten	25
1.4. De invalshoek als beoordeling van de feiten	28
1.5. Er is geen waarheid, enkel interpretatie	34
1.6. De juridische en de andere waarheid: eigen waarheid, eigen verantwoordelijkheid	37
1.6.1. De advocatendeontologie	39
1.6.2. De journalistendeontologie	42
1.6.3. De magistratendeontologie	45

Hoofdstuk 2. De krokodillen in de spotlights (en waarom de magistraten hun pleinvrees koesteren) 47

- 2.1. Inleiding: spaghetti in de communicatie 47
- 2.2. De evolutie in de houding ten aanzien van externe communicatie 51
- 2.3. De deontologische gids voor magistraten. 60
- 2.4. Magistraten als krokodillen in het water 70

Hoofdstuk 3. De waakhonden zijn (het) moe (en waarom journalisten zelden rottweilers zijn) 81

- 3.1. Artikel 10 EVRM en de persvrijheid. 81
- 3.2. Gerechtsjournalistiek: waarom die journalisten (niet) anders zijn dan de andere 85
  - 3.2.1. Eerste voorbeeld: het ‘pijnlijke’ bericht 88
  - 3.2.2. Tweede voorbeeld: de kasteelmoord 91
  - 3.2.3. De journalistieke praktijk 94
- 3.3. Actieve journalistiek 99
  - 3.3.1. Eerste voorbeeld: de zaak Steven Avery. 103
  - 3.3.2. Tweede voorbeeld: de herziening na een boek 105
  - 3.3.3. Derde voorbeeld: rechter spelen tijdens het proces. 112
- 3.4. De deontologie van de journalist. 117
  - 3.4.1. Eerste voorbeeld: de maatschappelijke relevantie van partnergeweld 119
  - 3.4.2. Tweede voorbeeld: selectie van gebeurtenissen 121
- 3.5. Kritisch realisme: ook voor gerechtsverslaggeving? 121

Hoofdstuk 4. Het op één na oudste beroep ter wereld (advocaten-ondernemers: oude wijn in nieuwe zakken?)	127
4.1. Van “alles is reclame en dus verboden” naar “reclame mag en soms maar een beetje”: de deontologie van de advocaat	128
4.2. Het EVRM en de ‘ontluisterende onbenulligheid’	132
4.3. Is de advocaat ook de spindoctor, de pr-verantwoor- delijke en de woordvoerder van zijn cliënt?	139
Hoofdstuk 5. Hoe zit het met de burger? (en waarom justitie zo weinig vertrouwen uitstraalt)	151
5.1. De burger als onderdeel van de (juridische) samenleving	151
5.2. De burger als individuele rechtzoekende	156
Hoofdstuk 6. Wat hebben we nu geleerd? (SOS-PIET-wijsheden voor justitie)	165
6.1. De constructie van de juridische waarheid	165
6.2. Moeten we wanhopen bij de illusie van de juridische waarheid?	167
6.3. Twijfel in plaats van waarheden?	169
<i>Noten</i>	171
<i>Bijlagen</i>	179